

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Tro og Haab og Kjærlighed

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Tro og Haab og Kjærlighed", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1858_1227-txt-shoot-idm105.pdf (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Tro og Haab og Kjærlighed.

(N. F. S. Grundtvig.)

Jeg skriver eder til, *ikke*, fordi I jo nok veed Sandheden, men just *fordi I veed* den og veed, at der kommer ingen Løgn af Sandheden.

Saaledes lærer Vorherres Ven, Apostelen og Evangelisten *Johannes*, os at betragte *Apostel-Skriften*, ikke som et Himmelsbrev til Jøder og Hedninger, *hvoraf* de skulde lære at *kiende Christdommen* eller *hvorved* de skulde *blive Christne*, men som et *Vennebrev* til de *Christne*, for at oplyse, befæste og bestyrke dem i den *bevidste christelige Sandhed*; saa det er ikke Apostlernes Skyld, at de Skriftkloge har misbrugt og vedbliver endnu sædvanlig at misbruge Apostel-Skriften, *trods* Apostlernes Indsigelse i deres egen Haandskrift, til *Christendoms-Kilde* og *Troes-Regel*. Det nytter imidlertid allermindst med *Pennen* at hævde *Bogstav-Skriften* sin rette Plads i den christelige Tankegang, mod dem, der ikke *forud* er levende *Christne*, 114og kan derfor indtil videre *ingen christelig* Tankegang enten have, fatte eller følge. Vi maae derfor her overlade de Blindes blinde Veiledere til deres Blindhed og til Guds Barmhjertighed, som gjerne vil forflytte os alle fra Mørkets til Lysets og sin elskelige Søns Rige, og kun erindre den *christelige* Læser om, at det er ikke blot ved Spørgsmaalet om den christelige *Troes-Grund* og *Livs-Kilde*, at det gjør en Forskiel som paa Nat og Dag, enten man tænker, at noget er sandt og christeligt, *fordi* det *staaer skrevet* i Bogen, eller man tænker, at det *staaer skrevet* i den *christelige* Hovedbog, *fordi* det er *sandt* og *christeligt*, men at denne himmelhøie Forskiel kommer tilsyne ved ethvert *christeligt* Oplysnings-Spørgsmaal.

Naar vi saaledes læser hos Apostelen *Paulus* om "*Tro og Haab og Kiærlighed*," som en *christelig Trefoldighed*, da seer man let, det er et Hoved-Spørgsmaal om vi tænker, at det skrev Apostelen, fordi det var og er en christelig Grund-Sandhed, at Tro og Haab og Kiærlighed er hele *Christelighedens* levende Indhold, eller om vi tænker, at det kun er en christelig Grund-Sætning, *fordi* det *staaer skrevet* i Pauli første Brev til Corintherne i det Trettende, saa at Grund-Sætningens christelige Rigtighed og Vigtighed skulde beroe paa, om *Paulus* var en *ægte* Apostel, om det *første* Brev til Corintherne, og navnlig det *trettende* Kapitel deri og *hvert Ord* i det trettende Kapitels *trettende* Vers var *ægte*, og saa ovenikiøbet komme an paa, *hvorvidt* de *Skriftkloge* kunde forene *dette* mærkværdige *Skriftsprog* med alle de *andre* 115*ægte* *Skriftsprog*, der havde samme Ret som dette *Skriftsprog* til at afgjøre baade hvad der var *ægte* christeligt og hvad der hørde til de christelige *Grund-Lærdomme*.

Da nu de *Skriftkloge*, naar de ikke, som de *protestantiske*, søgde *Christendoms-Begrebet* i *Skriften*, dog søgde det, som *Papisterne*, hvor det ligesaa lidt er eller kan være: i en selvgjort *Aandelighed* (Gejstlighed) eller *Præstestand*, saa er det begribeligt nok, at skøndt de Alle kiendte det apostoliske Ordsprog om Tro og Haab og Kiærlighed, saa lod de sig dog ingenlunde styre og raade deraf, som en christelig Grund-Sætning, naar det enten gjaldt om at forsvare og rense de *saakaldte* christelige *Kirke-Samfund*, eller gjaldt om at reise og bedømme *saakaldte* christelige *Lærebygninger*.

Naar vi derimod, som hverken spørger det *døde Bogstav* eller det *kiødelige Præsteskab* om *Christendoms-Begrebet*, som baade maa være *levende* og *aandeligt*, men modtage Begrebet, hvor det gives og meddeles os ved Vorherres Jesu Christi egne Indstiftelser: Daaben og Nadveren, i Ordet til os af Herrens egen Munds Aande; naar vi læser hos Apostelen om de hos Menigheden forblivende "*Tre*": Tro og Haab og Kiærlighed, hvoriblandt dog Kiærligheden er størst; da vedkiender den *Helligaand*, som Christi Aand, sig strax dette Ordsprog som et uforbederligt Udtryk for det christelige Livs Begyndelse, Midte og Ende, altsaa den *ægte*, levende og fuldstændige *Christelighed*, der forbinder og forener alle sande Christne i de Helliges *Fællesskab*.

116Da nu imidlertid den Helligaand, som Christi Aand, aldrig taler af sig selv, men tager af hvad der kiendelig er Herrens, saa udleder han med Flid *Christeligheds-Begrebet* i "*Tro og Haab og Kiærlighed*" af *Christendoms-Begrebet* i Troes-Bekiendelsen, med Daabens og Nadverens Ord, hvoraf vi ene kan lære at kiende den christelige Saliggjørelses-Orden, og lære, *hvad* det er for en *Tro*, et *Haab* og en *Kiærlighed*, som udgjør hele den *indvortes Christelighed*, der, saavidt mueligt, skal aabenbare og afpræge sig i den sande *Christenhed* giennem et tilsvarende Christen-Liv og Levnets-Løb.

Skøndt nemlig, som jeg før har paavist*Senest i Stykket om det christelige *Ægteskab*, Tro og Haab og Kiærlighed, langt fra at være noget *Splinternyt*, der *først* blev til med *Christdommen*, tvertimod er saa gammelt som Menneske-Slægten, og maa, om end i nok saa ringe Grad og nok saa stor Besmittelse, dog nødvendig forudsættes og virkelig forefindes, hvor Christi Evangelium skal kunne høres, fattes og modtages;

saa maa det dog være en *egen Tro*: den *christne Tro*, et eget Haab: det *christelige Haab*, og en *særdeles Kiærlighed*: den *christne Kiærlighed*, som kan udgiøre en *christelig Trefoldighed*, saa at, naar *Christeligheds-Begrebet* skal være levende og forsvarligt, da maa det ligesaa vel være os givet i *Herrens eget Ord* ved hans Indstiftelser, som *Christendoms-Begrebet*. Var det anderledes, saa vi selv paa fri Haand skulde afgiøre, baade *hvordan* den Tro, det Haab og den Kiærlighed maatte være, som kunde og skulde udfylde *117Christelighedens Begreb*, og hvorvidt den Orden og Følge, hvori "de Tre" nævnes, ogsaa var den eneste rette, da kunde vi aldrig komme til nogen gyldig Afgiørelse af de Spørgsmaal, der dog maae være tilfredsstillende besvarede, førend der kan gives nogen egenlig christelig Oplysning. *Morten Luther* følte det ogsaa godt og indskærpede det seierrig, at der nødvendig hørde et *udvortes Guds-Ord* til at afhjemle al *christelig Oplysning* og blotte alle de Sværmerier, der udsmykkede sig med dette Navn og beraabde sig paa det *indvortes Guds-Ord*, som *Aandens* umiddelbare Aabenbaring; men da han kun forgjæves stræbte at udvrise et saadant *udvortes Guds-Ord til os* af Bibelens *Bogstav*, og derved satte den blotte og bare *Bibellæsning* til den selvraadige *Skrift-Klogskabs* og den tøileløse Indbildnings Prøvesteen og Dommer, saa mislykkedes naturligviis Forsøget aldeles, da det *døde Bogstav* umuelig kan enten bære, meddele eller veilede *Livs-Aander*, saa det er altid en *Døds-Dom* over *Livet* at giøre Døden til Livets Skolemester.

En ganske anden Sag er det med Herrens levende, lydelige Ord ved Daaben og Nadveren, der baade kan bære, meddele og veilede Aanden, som ikke vil tale af sig selv, men tage af Herrens og forkynde os, thi ligesom der maa være et saadant *udvortes Guds-Ord* hos Menigheden, for at vi kan *kiende* hvad der i Aandens og Ordets Verden er Vorherres *Jesu Christi Eget*, saaledes lærer Aanden os snart, at ligesom Menighedens *Troes-Bekiendelse* efter Herrens Mund er den *christne Troes* uforanderlige *118og uforbederlige Udtryk*, saaledes udtrykker *Herrens Bøn*, som han selv ved Daaben lægger sin Menighed i Munden, nemlig vort "Fadervor" som *Børne-Bønnen* i Guds Huus, klarlig Alt hvad det i Daaben gienfødte Guds-Menneske forlanger og forventer af sin himmelske Fader, *udtrykker* altsaa det *christelige Haab*, og ligeledes er *Herrens Bord-Tale*, som han ret egenlig med Brødet og Kalken ved *Nadveren* selv lægger sin Menighed i Munden, saavist *Christen-Kiærlighedens* levende *Udtryk*, som *Kiærlighed* i sin Fylde er *Hjertets* fulde *Hengivelse*.

Naar man derfor har overseet den Saliggjørelses-Orden i Tro og Haab og Kiærlighed, som Herren selv har indstiftet, da kom det aabenbar kun af, at man paa den ene Side tog det meget for løst med Herrens Indstiftelser, som de *eneste Saligheds-Midler* i hans Menighed, og at man paa den anden Side indbildte sig, at Tro og Haab og Kiærlighed i *gudelig* Forstand kunde betyde noget ganske *andet* end Tro og Haab og Kiærlighed i *menneskelig* Forstand, skiøndt det er soleklart, at Mennesket i saa Fald umuelig kunde kiende eller fatte *hvad* det var, som Guds Aand kaldte Tro og Haab og Kiærlighed.

Vi, som paa den ene Side for ramme Alvor betragter Herrens egne Indstiftelser i Daaben og Nadveren, som "*Herrens Gierninger*", der kun bliver *kiendelige* ved Ordet til os af Herrens egen Mund, og skeer ved hans Munds Aande, og som paa den anden Side dristig forudsætter, at "Tro" ligesaavel i Forholdet til Vorherre *Christus*, som i vort Forhold til *andre Mennesker*, er *hjertelig Sikkerhed* paa *Sandheden* af hvad han siger *119til os*, og at "*Haab*", enten det er løst eller fast, og enten det gaaer paa timelige eller evige Ting, er en *trøstelig Forventning* af et *tilkommende Gode*, og at "*Kiærlighed*" mellem *Christus* og os, ligesom al indbyrdes *Menneske-Kiærlighed*, er en *hjertelig Tilbøielighed*, der kun kan *fyldestgjøres* i et fuldstændigt *Fællesskab*, vi seer et stort Lys opgaae over det christelige Menigheds-Liv, hvori det, saavidt det er kommet, klarlig gienkiender sig selv, og hvorved det i *Aanden* kan forudsee baade *Maalet* og *Veien*, som fører dertil. Hvad der saa inderlig bekymrede vore *bedste lutherske* Forældre, og gjorde dem bange for stadig at betragte *Christen-Livet* i Tro og Haab og Kiærlig hed hos sig, som den eneste *ægte Christelighed*, det var jo den svage, dunkle og ufuldkomne Tilstand, hvori de fandt *Livet* og især *Kiærligheden*, som det ypperste; men det forvirrer og kyser ikke længer os, fordi vi paa den ene Side, i Ordet af Herrens egen Mund, har en usvigelig Prøvesteen for Troens og Haabets og Kiærlighedens *christelige Ægthed*, og paa den anden Side af den *Helligaand*, som Aanden i Herrens Munds Ord, oplyses om *Christenlivets* fuldstændige *Menneskelighed*, saa det har sin hemmelige *Avling* i Evangeliets *godvillige Høreelse*, hvor Guds Aand fører Ordet, har sin *Fødsel* af Vand og Aand i Daaben efter Herrens Indstiftelse, og har sin *Opvæxt* til Fuldkommenhed ved Herrens Bord, idet *Udtrykket* af Troen og Haabet og Kiærligheden giør et tilsvarende *levende Indtryk*, saa *Christen-Livet* begynder hos os med *Troen*, voxer med *Haabet*, og fuldkommes af og i *Kiærligheden*.

*120*Naar nu Aanden, som randsager alle Ting, ogsaa Guds Dybheder, oplyser os om, at Tro og Haab og Kiærlighed ganske rigtig, som skrevet staaer, udgiør hele Christeligheden eller *Hjertets* Christendom, da oplyser han os tillige om, at dertil svarer paa det nøieste *Guds Riges* korte Beskrivelse, som *Retfærdighed og Fred og Glæde*, forsaavidt, som Guds Rige kan aabenbares paa Jorden i *Troens* og *Haabets* Dage, altsaa i *Aanden*, saa at *Retfærdigheden* svarer til *Troen* og *Freden* svarer til *Haabet* og *Glæden* svarer til *Kiærligheden*, som Troens Retfærdighed, Haabets Fred og Kiærlighedens Glæde.

Ogsaa denne Oplysning, skiøndt den er meget stor, og giver os det virkelige *Christenheds-Begreb*, som *Christi Riges* Begreb, denne Oplysning er dog saa jævn, og paaviser kun den inderlige Sammenhæng mellem det christelige *Liv* og den christelige *Tilstand*, som Ingen har tvivlet om, ja, er baade saa rimelig og saa glædelig, at Menigheden, naar den ret faaer Øinene op, vist uden al Modsigelse vil give den Magt, men Aanden afhjemler den ligefuldt med Herrens egne Ord til os i hvad vi kalder den tredje *Troes-Artikel*, hvor *Syndes-Forladelse*, *Kiøds-Opstandelse* og *evigt Liv* aabenbar udgiør Menighedens Fælles-Gods, som vi maae

tilegne os i Tro og Haab og Kiærlighed, for at høste Frugt deraf i *Retfærdighed* og *Fred* og *Glæde*.

Naar desuagtet Menigheden, selv i det Lutherske Kirkesogn, vil have endeel at kæmpe med, før den ret kommer ind i denne grundchristelige Tankegang, da vil det kun sige, at naar man er kommet *bag*¹²¹*vendt* ind i Christenheden, da har man ondt ved at blive *retvendt*, og er der noget, man giennem Aarhundreder med Flid har vænnet Menigheden til at søge i *Mørket* istedenfor i *Lyset*, da er det *Guds-Riget* i denne Verden, med Vorherre *Jesus Christus* til sin aandelige *Konge* og med den *Helligaand*, som hans *virkelige* og fuldmægtige *Sætte-Konge* eller hans "andet Jeg." Det christelige Ordsprog om Guds-Riget, som *Retfærdighed* og *Fred* og *Glæde* i den *Helligaand*, er derfor, mellem Papister og Protestanter, hist blevet endnu grovere misbrugt, og her endnu løseligere overfaret, end Ordsproget om Tro og Haab og Kiærlighed, idet man *hist i Kirke-Staten* (Kirke-Riget) vilde paanøde *Christus* et Rige af denne Verden, og *her i Stats-Kirkerne* (Rigs-Kirkerne) frakiendte ham alle *virkelige* Riger i denne Verden, henvisende ham til en *anden* Verden, der først skulde dages paa hin Side Graven.

Ligesom vi derfor maatte vende de *Skriftkloge* Ryggen for at see *Christeligheden* eller det christelige Liv i Herrens Lys, saaledes maae vi tillige vende alle *Paver* og *Ærke-Bisper* Ryggen for at "see Guds Rige" i det samme Lys, som ret egenlig er "*Sandhedens*" Lys, efter Herrens Ord til *Pilatus*: mit Rige er *ikke af denne Verden*, thi var mit Rige *verdsligt*, da skulde mine *Tjenere stridt* for mig, saa jeg ikke var faldet i Jødernes Hænder, men alligevel er jeg, som du siger, en *Konge*, thi jeg er dertil født og kommet til Verden, at jeg skal give *Sandheden* Vidnesbyrd og hvo som er af *Sandhed*, lyder *min Røst*.

¹²²Saalænge vi nemlig i Tankegangen enten følges med dem, der vil *troes paa*, som *Aandeligheden* (spiritualitas, Geistligheden) selv, og udgiver alt hvad der falder dem ind for *christelig Sandhed*, eller følges med dem, for hvem *Aandelighed* og *Luftighed* eller egen *Fornuftighed* er eenstyrdige Ord, og som erklære baade den *guddommelige* og den *christelige Sandhed* for en *mørk Tale*, hvorpaa der maa giættes til Dommedag; saalænge hjælper det os aabenbar slet ikke til et levende og forsvarligt Begreb om det christelige *Guds-Rige*, enten at Christus har sagt, at hans Rige er *Sandhedens* Rige, eller at Apostelen Paulus har skrevet, at Guds Rige er i den *Helligaand*, altsaa et *aandeligt* Rige, saa det er først ved, ligesom Apostlerne og deres Fostersønner, at tage *Troens Ord* ved Daaben for den christelige *Sandheds Grund-Begreb*, og ved, med de samme Mærkesmænd, at troe paa den *Helligaand* som *Sandheds-Aanden* og den *sig selv guddommelig bevidste Guds-Kraft i Guds-Ordet* til os, først derved vi blive skikkede til baade at modtage og at benytte Oplysningen om det *christelige Guds-Rige* som udelukkende *aandeligt*, men ikke desmindre *sandt* og *virkeligt*, da det er saa *virkeligt* som den *sande Retfærdighed* og *Fred* og *Glæde* kan findes i denne Verden.

Det er nemlig med det christelige *Guds-Rige* og med *Retfærdigheden* og *Freden* og *Glæden* deri, ligesom med de christelige *Guds-Gaver*: Tro og Haab og Kiærlighed, at var der intet *Menneskeligt*, hvori Guds-Riget kunde speile sig, saa var det Rige alle Mennesker ufatteligt, men da vi nu alle ¹²³kan vide, at ogsaa i de *verdslige* Kongeriger, med borgerlige Selskaber, er *Retfærdighed*, *Fred* og *Glæde* hvad Folkene ønsker sig og forlanger af deres Konger, som det Eneste, Rigerne kan blomstre ved, saa kan vi ogsaa Alle fatte, at *naar* Vorherre *Jesus Christus* skiænker Menigheden, som sit *aandelige Folk*, den i *Sandhed aandelige*, og i *Aanden* og for Hjertet *sande* og *virkelige Retfærdighed* og *Fred* og *Glæde*, da viser han sig derved som en *Konge* over alle Konger og gjør sit Rige blomstrende over alle Verdens Riger.

Naar vi nu med denne Oplysning betragter hvad der enten i det Hele eller navnlig hos os kalder sig *Christendom*, *Christelighed* og *Christenhed*, da seer vi ikke blot strax en grændseløs Forvirring af Begreberne, men finder Tilstanden saa utaalelig, at turde vi ikke haabe en væsenlig Forbedring, da maatte vi Blindfødt, som Herren har gjort seende, heller idag end imorgen vende saavel Stats-Kirken som Kirkestaten Ryggen og redde os ud af Vilderedet, med det *Troes-Ord*, som altid eens skal *frit* forkyndes og modtages, og med *Herrens Indstiftelser*, som *kun er Saligheds-Midler* for de *Troende*, men skal staae til *deres* fri Raadighed, og maa det nødvendig, for at Haabet og Kiærligheden kan komme til at svare til Troen, og for at det aandelige *Guds-Folk* kan komme i virkelig Besiddelse af det *aandelige Guds-Rige*, som er *Retfærdighed* og *Fred* og *Glæde* i den *Helligaand*. Saalænge vi imidlertid tør haabe paa en væsenlig *Forbedring* af vor Tilstand, da skal vi holde ud i den *bundne* Stilling, hvori Herren har kaldet os, og den ¹²⁴christelige Oplysning, vi under de meget ugunstige Forhold har naaet, kan og skal lære os, at ved en vis Grad af borgerlig Frihed, i *aandelig* og *hjertelig* Henseende, vil Tilstanden være saa væsenlig forbedret, at baade Nydelsen af Guds Naade i Christus og Renselsen, som altid maa begynde indenfra, naar de skal være ægte, kan gjøre Kæmpeskridt, og at de maae have gjort dem, *førend* Menigheden er skikket til at være som Staden paa Bjerget og bære hele Verdens Fiendskab, hvad den vistnok, ligesom fra først af, dog maa tilsidst.

Derfor har jeg, ligesaavel *efter* den *borgerlige Religions-Friheds* Indførelse, som før den Tid, haabet paa *Sognebaandets Løsning* og hilset den, som *Halvdelen* af den *Frihed*, Christi Aand, som *Sandhedens Aand*, nødvendig kræver, naar han skal blive og virke hos os, og derfor haaber jeg bestandig paa *Præsternes Afløsning* fra *Embeds-Eden*, forsaavidt den paalægger dem *verdslige* Baand i deres *aandelige* Stilling, ved Evangeliets Forkyndelse og ved Husholdningen med Guds Hemmeligheder, og naar denne *Tungebaands-Løsning* opnaaes, da skal jeg hilse den *anden Halvdeel* af den *Frihed*, Christi og *Sandhedens Aand* kræver, for ogsaa hos os at røgte sit guddommelige *Ærinde*, som er *aandelig* og *hjertelig* at skille alt det

Menneskelige fra det *Verdslige* og *Syndige*, ligesom det adskildtes ved *Guds-Ordets Kiøds-Paatagelse* hos *Jesus*, *Marias Søn*, og at opelske *Menigheden* ligesaa *menneskelig* i *Guds Billede*, som han (den *Helligaand*) opelskede *Jesus* paa *Jorden* til den *elskelige Søn*, i hvem den *himmelske Fader* baade har og aabenbarer sin *Velbehag*. 125 Da nu ogsaa *Christi Aand*, som den *guddommelige Sandheds-Aand*, har alle *menneskelige Tungemaal* i sin *Magt*, og vil vise det endnu klarere den *sidste Pindsedag* end den *første*, saa har det slet ingen *Nød*, at vi jo nok, naar vi ret faaer ham til vor "*Ledsager*", baade lærer at forstaae hans "*Tale til Menigheden*," og at troe ham paa *Ordet*, til det giennem en tilsvarende *christelig Livs-Erfaring beviser og forklarer sig selv*.

Det er nemlig med *Christen-Livet*, som med *Menneske-Livet* i alle sine *Skikkelser*, at al *sund Menneske-Forstand* derpaa kun *langsomt udvikler sig* under *Livets Selv-Betragtning* i *Sandheds Lys*, eller, som vi pleier at sige, derved, at *Livet* i en vis *Grad* bliver sig selv klart, saa det er aabenbar kun giennem et *christeligt Levnetsløb*, i *Tro* og *Haab* og *Kiærlighed*, at *Menigheden*, og vi i den, kan komme til *Forstand* paa og til *Klarhed* over det *Forhold*, hvori den *christne Tro*, det *christelige Haab* og den *christne Kiærlighed* staaer saavel til hinanden indbyrdes, som til deres *Kilde* i *Herrens Munds Ord* ved *Daaben* og *Nadveren*, og til deres *Frugter* i det *aandelige Guds-Rige* paa *Jorden*, og endelig til de *tre guddommelige Vidner* i *Himlen*, da det følger af sig selv, at det *trefoldige Menneske-Liv* i *Guds Billede* maa finde sin *Forklaring* i det *treenige Guddoms-Liv*, eller, som vi pleier at sige: den *guddommelige Tre enighed*. Kun i samme *Grad*, som vi nærmer os denne *Klarhed*, bliver det betimeligt og gavnligt at arbeide paa en *christelig Lærebygning*, og det er aabenbar først nu, da vi begynder at see *Lys* i *Herrens Lys* over *Christen*¹²⁶*dommen*, *Christeligheden* og *Christenheden*, i *Saliggjørelsens Orden*, i *Guds-Folkets Liv* og paa *Guds-Rigets* *Enemærker*, at vi kan udkaste en *Grund-Tegning* paa *Papiret*, som, med alle sine *Mangler* og i hele sin *Ufuldkommenhed*, dog sigter til det *rette Maal*.

Saalænge man nemlig hverken kiender *Forskiel* paa *Tro* og *Lærdom*, eller paa *Liv* og *Levnet*, eller paa *Liv* og *Død* i *Aandens Verden*, endsige da paa de *aandelige Livs-Kræfter* og deres *Virkninger*, ja, saalænge man slet ikke veed, hvad *Christendom*, *Christelighed* og *Christenhed* vil sige i *Guds Mund* og paa *Aandens Sprog*, men kun hvad man selv paa *Verdens Sprog* kalder saa; da kan der neppe tænkes noget mere latterligt end at ville reise en *christelig Lærebygning*, og dog har man sædvanlig overgaaet sig selv i *Latterlighed*, ved at ville reise hele to *Christelige Lærebygninger*: en *dogmatisk* og en *moralisk*, eller en *Troes-Lære* og en *Livs-Lære*, hver paa sin *Grund-Sætning*, som nødvendig maatte blive *Død* for den ene og *Vantro* for den Anden.

Nu, da *Menigheden* i alle *Maader* trænger høilig til al den *christelige Oplysning*, vi kan give, om *Troen* paa *Gud-Fader*, paa *Jesus Christus*, *Hans eenbaarne Søn* og paa den *Helligaand*, som denne *Tro* ved *Daaben* bekiendes og i *Daaben* beseigles, men er dog kun *Menigheden* daarlig bekiendt, fordi baade *Forsvarerne* og *Modstanderne af Treenigheds-Læren* har kappedes om at *formørke* og *forvirre* den, og da det fremforalt er en *Livs-Sag* i *Menigheden*, at *Troen* paa den *Helligaands gud*¹²⁷*dommelige Selvbevidsthed* paany bliver *levende* og *frugtbar*, nu skal jeg i et eget *Stykke* om *Treenigheden* bidrage dertil hvad jeg med *Pennen* kan, og da vil man faae at see, hvad der er blevet mig klart og hvad der endnu er mig mørkt i *Forholdet* mellem det *christelige Guds-Begreb* og *Menneske-Begreb*, og i *Fællesskabet* mellem *Gud* og *Mennesket* i *Jesus Christus*, som *Fællesskab* om det *Guds-Rige*, der er *Retfærdighed*, *Fred* og *Glæde* i den *Helligaand*, altsaa med andre *Ord*, see mit *Forhold* til en *christelig Lærebygning*, hvis *Grund-Træk* jeg øiner, men mægter dog ikke saaledes at forbinde, at de kan skues i deres klare *Sammenhæng*.